

อุทยานวัฒนธรรมและการบ่มเพาะ

ตัวตนทางวัฒนธรรมกับศิลปกรรมร่วมสมัยของ “ศิลปินมลายู”

พิเชษฐ์ เป็ยร์กลิ่น*

การฝึกฝ้ามองตนเองและรู้จักแสวงคุณค่าของชีวิต ด้วยวิถีแห่งความพอเพียง ตระหนักและซาบซึ้งในศิลปะและวัฒนธรรมแวดล้อม และรู้ทันโลกไปพร้อมกันนั้น เป็นสิ่งที่เราปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวแก่ศิษย์ ที่เปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ทางศิลปะ ในขณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีแห่งนี้ ได้โน้มนำให้ศิษย์ มีแนวความคิดในการศึกษาศิลปะ เพื่อการทำงานศิลปะ จากรากเหง้าของท้องถิ่นที่ตนเองพำนักอยู่โดยมี อัตลักษณ์ ในการแสดงออกเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละคน

การนำเสนอผลงานศิลปะสู่สังคม และมีความร่วมสมัยนั้นเป็นอย่างไร กรณีกันที่ สุติลา (2549:111) ได้กล่าวไว้ว่า ผลงานศิลปะร่วมสมัยหมายถึง ผลงานศิลปะที่พัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นในยุคสมัยหรือในเวลาเดียวกันหรือเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน โดยมีวัฒนธรรมเป็นรากฐานในการสร้างสรรค์ หรือสร้างสรรค์ขึ้นโดยไม่มีกระบวนการหรือแนวความคิดของสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบันเป็นพื้นฐานหรือสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรับใช้สังคมไทยยุคปัจจุบันที่เกิดจากความคิดและประยุกต์ใช้อย่างบูรณาการ สอดคล้อง สัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อระหว่างศิลปวัฒนธรรม การสอนให้ศิษย์สร้างผลงานศิลปะที่มีคุณค่า มีลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจดจำ เช่น ผลงานจิตรกรรมชิ้นนี้มีความโดดเด่นทางด้านรูปแบบใครเห็นก็รู้ได้ทันทีนั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง แต่ก็ไม่เกินความเพียรพยายาม

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าแต่ละสังคมนั้น มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง กระแสความนิยมบางอย่างทำให้อัตลักษณ์ของสังคมไทยเปลี่ยนไป ศรีนทร เอี่ยมแพง(2552:15) กล่าวว่า กลิ่นลมแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่ลบเส้นแบ่งพรมแดนและเอื้อให้ตลาดสินค้าและบริการใหญ่ขึ้นเท่านั้น แต่ยังสร้างความกังวลให้กับรัฐบาลหลาย ๆ ประเทศในการสูญเสียที่เรียกว่า “ตัวตนทางวัฒนธรรม” หรือ Cultural Identity อันเนื่องมาจากการกลืนความแตกต่างด้านสังคมและการบริโภค ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ความแตกต่างนี้เองคือปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงาน และสร้างให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “มูลค่าจากคุณค่า”(Value Creation)

เรายอมรับว่าจินตนาการของนักสร้างสรรค์นั้นไร้ซึ่งขีดจำกัดในรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย แต่กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่า ประจวบเกลียวคลื่นที่ถั่งโถมเข้ามานั้น เยาวชนของ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ชาติจะทานทนได้อย่างไรในเมื่อภูมิภาคของเขายังอ่อนนักรักที่จะแยกแยะต่อกระแสธารทางวัฒนธรรมที่ท่วมท้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2547:29) กล่าวว่า กระแสศิลปะร่วมสมัยในสังคมไทยได้เดินทางไกลมาพอสมควร ปฏิกริยาและการรอมชอมเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าทั้งที่เป็นคลื่นลูกใหญ่และเล็ก ปฏิกริยาและการรอมชอมทั้งในกระบวนการสังคมที่รุกเข้ามากระทบ ปฏิกริยาและการรอมชอมของคนในวงการศิลปะ ปฏิกริยาและการรอมชอมในปรัชญา แนวคิด จุดยืนทางศิลปะ

ดังนั้นในสถาบันการศึกษาจึงควรบ่มเพาะให้ศิษย์เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรืออัตลักษณ์เฉพาะตนที่มีคุณค่าและนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ หรือเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน มีมาตรฐานในศาสตร์ด้านศิลปกรรม แต่ก็ไม่เป็นการปิดกั้นกระแสธารศิลปะในโลกปัจจุบัน ซึ่งตัวผู้สอนนอกจากจะเอาจริงเอาจังกับการสอน การอบรมความรู้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติรวมทั้งความขยันหมั่นเพียรของนักศึกษาแล้ว การค้นคว้า (Research) อย่างจริงจัง เพื่อสร้างชุมชนทางวิชาการในศาสตร์ศิลปกรรม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ โดยให้ผู้ใฝ่รู้ได้มีโอกาสเข้าถึงศาสตร์ศิลปกรรม หลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้น เพื่อนำเอาผลจากการศึกษาทางวิชาการไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของตนเองและชุมชน ภายใต้มาตรฐานทางวิชาการในระดับชาติ ผสมผสานและประยุกต์ความรู้ทางด้านศิลปกรรมรวมถึงเทคโนโลยี บนพื้นฐานของการวิจัยและงานสร้างสรรค์ เพื่อสร้างปัญญา สมรรถนะและโลกทัศน์ให้แก่ศิษย์ สร้างสำนึกในการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะส่วนที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น เน้นให้ศิษย์ตระหนักว่าศาสนา วรรณกรรม ภาษาถิ่น นิทานพื้นบ้าน การละเล่น ดนตรี มหรสพ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อาหาร การแต่งกาย กรีธาทำทาง ฯลฯ มีความสำคัญต่อเนื้อหาทางวิชาการในกระบวนการสร้างงานศิลปะ ส่งเสริมให้มีการให้ศึกษาเรื่องนั้นอย่างถึงแก่น สเก็ชด้วย drawing จดบันทึกข้อความ ความคิดเห็น และให้ความสำคัญของการศึกษา ค้นคว้า ตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ ในชั้นปีแรก ๆ ค่อย ๆ ยากขึ้น ๆ ซับซ้อนขึ้นในชั้นที่สูงขึ้นและส่งเสริมให้รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ หากจุดหมายที่ต้องการ จะทำให้ศิษย์มีโครงสร้างทางความคิดที่มีความเข้มแข็ง และมันจะสะท้อนออกมาในงานสร้างสรรค์ของตัวเองในเวลาต่อไป ปูพื้นฐานทางความรู้ ความคิดของเขาให้แน่นพอในระยะเวลาดตามแผนการศึกษา

การสอนการสร้างสรรค์ให้ศิษย์มีผลงานศิลปะที่ประสบความสำเร็จจนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจดจำได้นั้นเป็นเช่นไร กล่าวคือลักษณะเฉพาะในผลงานศิลปะนั้น มักมีเอกลักษณ์ที่แสดงภูมิหลังทางด้านวัฒนธรรมสู่รูปแบบที่โดดเด่น และสร้างความแตกต่างที่ยากแก่การลอกเลียนแบบและใครได้เห็นก็จำได้ทันทีนั้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ยากมาก แต่หากทำได้สำเร็จก็นับเป็นการนำเสนอตัวตนของศิลปินผ่านผลงานศิลปะสู่สังคมอย่างมีคุณค่า

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีนักศึกษาจบการศึกษาไปแล้วหลายรุ่นด้วยกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่ได้รับการปลูกฝังให้มีแนวความคิดในการศึกษาศิลปะ เพื่อการทำงานศิลปะจากรากเหง้าของท้องถิ่นที่ตนเองพำนักอยู่โดยมีอัตลักษณ์ ในการแสดงออกเป็น

คุณสมบัติเฉพาะของแต่ละคน ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น การเรียนการสอนที่ไต่เรียงลำดับความยากง่าย จึงเป็นหัวใจหลักในการจัดแผนการเรียน ศิลปะตั้งแต่พื้นฐานของการวาดเส้นตลอดจนองค์ประกอบของศิลปะไปจนถึงรายวิชาศิลปะนิพนธ์ปีสุดท้ายนั้น มีความสำคัญ ตลอดจนการศึกษาถึงภูมิหลัง สภาพแวดล้อมและสภาพสังคม รูปแบบวัฒนธรรม ศาสนา พิธีกรรม อาชีพ การตั้งถิ่นฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและคติความเชื่อในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นโจทย์สำหรับการศึกษาค้นคว้าทดลองและฝึกฝนปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยเทคนิคต่าง ๆ ที่เน้นการถ่ายทอดจากแบบที่กำหนดให้และกำหนดขึ้นเอง เน้นการถ่ายทอดตามความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการที่แสดงเอกลักษณ์ไทยภาคใต้เป็นสิ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้แก่บรรดาศิษย์ทั้งหลาย

ที่กล่าวมานั้นเป็นแนวทางและปรัชญาการทำงานศิลปะในขอบข่ายของการตีความจากรากเหง้าวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเป็นฐานความคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานตามความถนัดเฉพาะตัวของศิษย์และนำเสนอเป็นผลงานศิลปะต่อสาธารณชนอย่างเข้มแข็ง เช่นผลงานตัวอย่างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ศิลปิน อิมรอม ยูนู เป็นจิตรกรที่สร้างผลงานจิตรกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเสนอผลงานในรูปแบบสองมิติ ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลที่ตนเองเคารพรักและถ่ายทอดความประทับใจนั้นออกมาเป็นภาพเหมือนของยาย ผลงานมีความรู้สึกถึงความสะอาดและอบอุ่น

ภาพที่ 2 ศิลปิน มุฮัมหมัด โดรอยี แวกือจิ เป็นจิตรกรผู้มีความรู้ความสามารถในการเขียนภาพคน มีทักษะฝีมือสูง ผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันที่เขาสร้างขึ้นนั้น สะท้อนอารมณ์สะท้อนใจต่อผู้ชม เมื่อยามมองประสานผ่านดวงตาของคนในภาพ

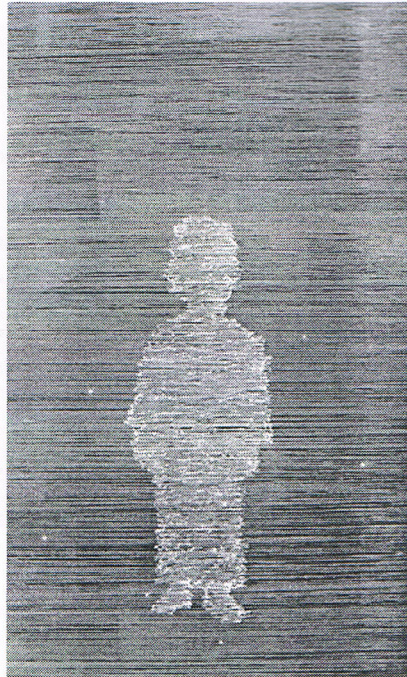
ภาพที่ 3,4 ศิลปิน อนิส นาคเสวี มีทักษะและความชำนาญในการทำงานภาพพิมพ์ด้วยการใช้แม่พิมพ์ไม้ โดยการขีด จัดและแกะให้เกิดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ เนื้อหาเรื่องราวของภาพมีการประชันสังคัมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในความรู้สึกของศิลปินจะเห็นได้จากการใช้รูปทรงของแพะ และนกพิราบเป็นสื่อในการแสดงออก

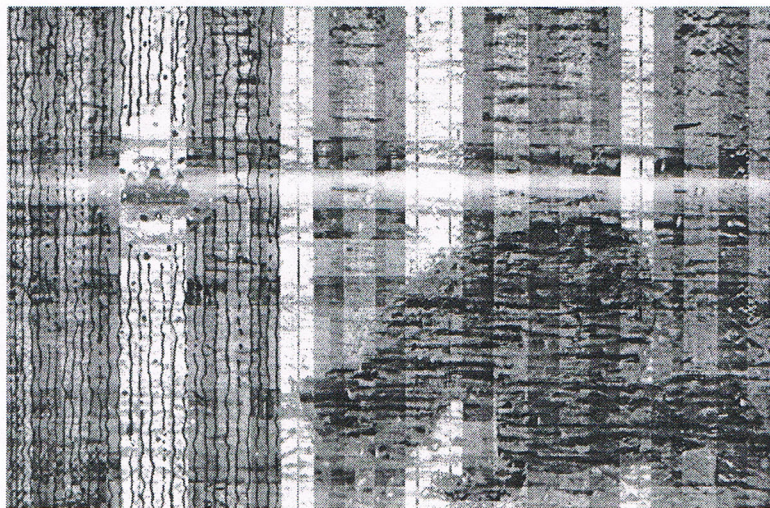
ภาพที่ 5 ศิลปิน คีตา อิศร่น ได้นำเอา กระบวนการเย็บปักถักร้อย มาประสานถักทอให้เกิดเป็น รูปร่างรูปทรง เน้นผลทางความรู้สึกทางสายตาที่เกิดจากรอยยับย่น สื่อถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เธอ พบเห็นและเก็บเกี่ยวนำมาเป็นเรื่องราวในงานศิลปะ

ภาพที่ 6 ศิลปิน ตอเฟต บุลายามา สร้างผลงานจิตรกรรมด้วยวัสดุสำเร็จคือผ้าปาเต๊ะมาสร้างทำ ขึ้นเป็นเส้นต่างขนาด โดยอาศัยลวดลายและสีสันทันที่มีอยู่ในเนื้อผ้า ปะ ดิด และตัดต่อกันจนเป็นรูปทรง ต่าง ๆ ตามความต้องการของศิลปิน

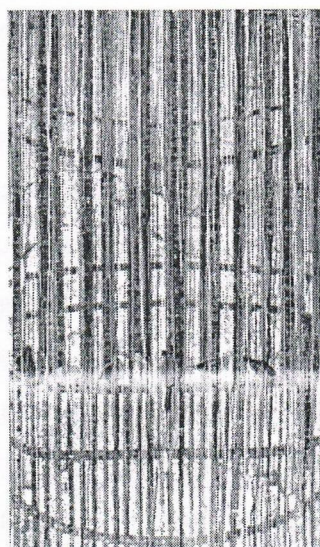
ภาพที่ 7 ศิลปิน ฮัยพะ ลายี นำเสนอผลงานจิตรกรรมโดยใช้เทคนิคผสม ทั้งผสมผสานกระบวนการพิมพ์และการปะติดเส้นสี จากเส้นด้ายชนิดต่าง ๆ เสมือนการ ถักทอชีวิตลงไปในงาน

ภาพที่ 8 ศิลปิน กรวิก หูเขียว สร้างผลงานจิตรกรรมโดยเน้นเทคนิควิธีการนำการแสดงออก การสร้างร่องรอย จุดขีดความหนาของชั้นสีออก ให้เหลือรูปทรงตามต้องการเป็นเค้าโครงของผู้ที่กำลัง บำเพ็ญศาสนกิจด้วยความศรัทธา

ภาพที่ 9 ศิลปิน การิมะ คอเลาะ นำมุมมองที่มีความเรียบง่ายผ่านรูปทรงของ
 หุ่นนิ่งที่พบเห็นและใช้งานในชีวิตประจำวัน เธอวาดเส้นลงบนผืนผ้าปาเต๊ะลวดลายสวยงาม ผลงานที่
 สำเร็จ จึงมีความโดดเด่นในเทคนิควิธีการ มีเอกภาพในการประสานกลมกลืนกันอย่างแนบเนียนระหว่าง
 ลวดลายของผืนผ้ากับการวาดเส้นได้อย่างแนบเนียน

ภาพที่ 10 ศิลปิน ปรัชญ์ พิมานแมน นำเส้นที่ซ้ำ ๆ กัน อันเกิดจากการพบเห็นรูปแบบของกรง
 นก ศิลปินรู้สึกถึงการถูกจองจำกักขังและสื่อให้ผู้ชมมีความรู้สึกคล้อยตามไปกับศิลปินในความสูญเสีย
 ซึ่งอิสระ รูปทรงของนกตัวเล็ก ๆ ในภาพ เป็นสัญลักษณ์ของเสรีภาพแต่กลับถูกฉาบทาไว้ด้วยสีดำเป็น
 นัยให้ผู้ชมได้ตีความ

ภาพที่ 11 ศิลปิน สมศักดิ์ ทีเศร์ นำรูปทรงของโคม หรือประตูของวิหารเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาโดยมี เส้น ขนาดต่าง ๆ รายล้อมและแผ่ขยายออกไปคล้ายดังคลื่นโดยไม่มีที่สิ้นสุดเปรียบเสมือนความเชื่อ และความศรัทธาของศิลปินที่มีต่อศาสนาอันเปี่ยมล้น

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เปรียบเสมือนอุทยานทางศิลปะและวัฒนธรรมมีการบ่มเพาะ ตัวคนแก่บรรดาศิษย์ ให้มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อุทยานวัฒนธรรมแห่งนี้มีความชัดเจน สำหรับการนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมผ่านภาษาของศิลปะ เนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอนได้สะท้อนปัญญา ความมุ่งมั่นของผู้สร้างผลงานและทีมผู้สอน บ่งบอกถึงความตั้งใจต่อการศึกษาและการทำงานศิลปะ สะท้อนตัวตนของ “ศิลปินมลายู” สู่สังคม ผ่านผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย อันเป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี งานศิลปะของศิลปินรุ่นเยาว์เหล่านี้จะส่งผลในเชิงวิชาการและการสร้างสรรค์ต่อสังคมต่อไปทั้งในแง่ผลงานดีเด่น ความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนยาวนาน เป็นศิลปินร่วมสมัยในคาบสมุทรมลายู และท้ายที่สุดจะเป็นแบบอย่างของคนทำงานศิลปะที่มีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย .2549.การบริหารจัดการงานศิลปะร่วมสมัยสาขาทัศนศิลป์.

กรุงเทพฯ: ทวิชั่น พรินท์ แอนด์ มีเดีย จำกัด.

วิรุณ ตั้งเจริญ.2547.ศิลปะหลังสมัยใหม่.กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.(TCDC).2552. กิดสร้างเศรษฐกิจไทยด้วยความคิดสร้างสรรค์.เกี่ยวโคเนชั่น พรินต์ติ้ง เซอร์วิส จำกัด.